

TŠETANES NAAL – KOULUTUSPOLUILLA -HANKKEEN SEURANTARAPORTTI

6. MAKSATUSKAUDEN AJALTA 1.1.2018 – 30.4.2018

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Tšetanes naal -hankkeen tavoitteena on osaltaan vastata Romanipoliittisessa ohjelmassa esiin tuotuun tarpeeseen nostaa Suomen romaniväestön koulutustasoa ja sitä kautta heidän osallisuuttaan suomalaisessa yhteiskunnassa. Koulutukseen ja työmarkkinoille pääsyyn on todettu tarvittavan erityisiä toimia niin nuorten kuin aikuisten romanien kohdalla.

Romaniväestölle suunnattujen, koulutuspolkuja tukevien toimenpiteiden lisäksi hankkeen avulla pyritään parantamaan myös viranomaisten, opetus- ja ohjaustyötä tekevien sekä muiden romaneja toiminnassaan kohtaavien tietoisuutta romanikulttuurista ja valmiutta ottaa yhteisön erityistarpeet huomioon erityisesti koulutuskysymyksissä, mutta myös laajemmin. Suomen romanit ovat yhteisö, jonka sisältä löytyy vahvaa kulttuurista ja sosiaalista tietotaitoa, joka on merkittävä resurssi käytettäväksi esimerkiksi sosiaali-, ohjaus- ja terveystalv palvelujen kehittämisessä. Tavoitteena on, että toimijoiden parempi tieto- ja valmiustaso edesauttavat yhteistyötä romaniväestön kanssa sekä luovat vahvempaa perustaa yhteiselle kehittämiselle, jonka avulla voidaan luoda toimivia romanien koulutukseen ja työelämään pääsyä edistäviä toimintamalleja.

Hankkeen päätoteuttajana toimii Diakonia-ammattikorkeakoulu. Hankkeen osatoteuttajia ovat Suomen Romanifoorumi ry, Helsingin Diakonissalaitoksen säätiö/Vamos, Mikkelin kaupunki/Otavan Opisto, Kirkkopalvelut ry/Seurakuntaopisto, Helsingin kaupunki/Kasko (ent. Opetusvirasto), Salon kaupunki sekä Tampereen kaupunki/Perusopetus.

Hallinnointi

Seurantajakson aikana hanketta on hallinnoijan toimesta viety eteenpäin hankesuunnitelman ja rahoittajan ohjeistuksen mukaisesti. Hankkeen hallinnointiin liittyvää ohjeistusta on jatkettu (sähköpostit, puhelut, tapaamiset). Kolmas maksatusaineisto koottiin tammi-helmikuussa ja hakemus toimitettiin ajallaan käsiteltäväksi. Hankkeen ohjausryhmä kokoontui maksatuskauden aikana kerran (14.2.). Hankkeen projektipäällikkö vaihtui tammikuun puolivälissä, ja hallintoon sekä koko hankkeen toimintaan perehtyminen otti aikansa. Projektipäällikkö suunnitteli ja toteutti rahoittajan luvalla kaksi muutosta työntekijöiden palkkasuhteissa: Otavan Opiston Janne Blomeruksen työaika nostettiin 10 %, Tampereelle puolestaan palkattiin uusi työntekijä, Michelle Kasa hanketyöntekijä Keijo Svartin työpariksi. Michellen palkkaamisella haluttiin tavoittaa paremmin kohderyhmän teini-ikäiset tytöt, ja jakaa viimeisen vuoden lukuisten kirjallisten töiden sekä alueellisen loppuseminaarin järjestämisen taakkaa kahden työntekijän kesken.

Hankkeen sisäinen yhteistyö

Projektipäällikkö kävi tapaamassa hankkeen kaikkia osatoteuttajia (Kasko ((entinen Opetusvirasto)) 7.2., Seurakuntaopisto 15.2., Otavan Opisto 16.2., Tampere 23.2., Romanifoorumi 26.2., Salo 27.2., Vamos 1.3.). Osatoteuttajien kanssa kerrattiin hankesuunnitelmasta nousevat tavoitteet, tähän mennessä aikaan saadut tulokset ja ne asiat, joihin täytyy vielä kiinnittää erityistä huomiota. Tapaamiset toimivat erinomaisena ”sisäänheittona” projektipäällikölle, ja myös osatoteuttajat kokivat hyväksi käydä hankkeen perusasiat yhdessä läpi.

Hankkeen viimeinen vuosi on käynnissä, ja se sisältää paljon raportointia, mallinnusten ja artikkelien tekoa sekä niiden viilaamista julkaisukuntoon. Myös hankkeen loppuseminaarit täytyy organisoida. Hankkeen toteuttajat kokoontuivat käsittelemään näitä aiheita yhteisiin tapaamisiin 6.2., 28.3. ja 16.4. Kaikki tapaamiset toteutettiin yhdessä Nevo tiija-hankkeen toteuttajien kanssa.

Toiminta

Projektipäällikkö on vastannut aktiivisesti hanketta koskeviin kysymyksiin sekä tavannut henkilökohtaisesti kohderyhmän edustajia. Seuranta-aikana on puhelinohjausta annettu 20 henkilölle, kasvokkain on tavattu 19 henkilöä ja suoraan hankkeen toimintaan liittyviä sähköpostitiedusteluja ja Facebookin inbox-viestejä on ollut 39. Ammattikorkeakouluopinnoista kiinnostuneiden romanien tukipajatoiminta jatkui kevään aikana toukokuuhun saakka. Niissä keskityttiin kevään aikana osallistujien toiveiden mukaisesti erityisesti sosiaali- ja terveysalan pääsykokeisiin valmistautumiseen. Projektipäällikkö ja tukipajaopettajat suunnittelivat yhdessä tulevaa toimintaa, ja lisäsivät tukipajoista tiedottamista sosiaalisessa mediassa. Tukipajojen toiminnasta valmistuu syksyn 2018 aikana kahden sosionomiopiskelijan AMK-tasoinen opinnäytetyö, jota projektipäällikkö on osaltaan ollut ohjaamassa, ja kartoittanut haastateltavia työtä varten. Salon osatoteutuksen toiminnasta on puolestaan työn alla yksi YAMK-tasoinen lopputyö, jonka ohjauksessa projektipäällikkö on myös ollut mukana.

Kevään aikana Tsetanes naalin ja Nevo tiijan projektipäälliköt järjestivät koulutuskiertueen, johon osallistui myös paikallisten romaniyhdistysten vastuuhenkilöitä. Koulutuksia varten työstettiin erillinen koulutuspaketti ohjaus- ja koulutusalan osallistujille sekä viranomaistahoille. Koulutuksista sovittaessa koulumaailman viimeaikaiset uudistukset ja leikkaukset tulivat esille: useat koulutusorganisaatiot ilmoittivat olevansa niin myllerryksessä, ettei heillä riitä aikaa ja resursseja tärkeimpien perustoimintojen ulkopuolisille asioille. Parhaaksi tavaksi järjestää koulutuksia todettiin niiden sisällyttäminen jo olemassa olevien kokousten/koulutusten sisälle, sekä suuntaamalla niitä esim. ohjausalan opiskelijoille. Koulutuksia järjestettiin Uudenmaan opinto-ohjaajat ry:lle (27.3.), Joensuun yliopiston ohjausalan opiskelijoille (18.4.) sekä viranomaisille ja koulutusalan henkilöstölle Porissa (9.4.), Seinäjoella (12.4.), Joensuussa (18.4.), Savonlinnassa (19.4.) ja Vantaalla (24.4.). Koulutukset tavoittivat yhteensä 160 henkilöä, joista 32 olivat koulutusalan edustajia.

Yhteistyössä Nevo tiijan kanssa syksyllä 2018 toteutettavien kampanjoiden suunnittelu vei osaltaan projektipäällikön työaika. Koulutusaiheinen somekampanja romaninuorille järjestetään tämän hetken suunnitelmien mukaan lokakuussa 2018. Sen ideana on, että romanitaustaiset nuoret ympäri Suomea tekevät instagramiin ja muualle sosiaaliseen mediaan päivityksiä omasta koulutusalaastaan ja opinnoistaan saman hashtagin alle, ja lisäävät näin sekä kohderyhmän että pääväestön tietoutta romanien opiskelemista aloista ja mahdollisuuksista niihin hakeutumiseen. Samaan aikaan järjestetään erityisesti pääväestölle suunnattu kampanja, jossa levitetään tietoa romaniaiheisista ilmaisista koulutuksista ja muokataan mielikuvia romaneista erityisesti työntekijöinä. Päävastuu some-kampanjasta on Tsetanes naalilla, pääväestöön suuntautuvasta kampanjasta puolestaan Nevo tiijalla. Kampanjakokonaisuutta organisoidaan kuitenkin yhteistyössä.

Etelä-Suomen aluehallintoviraston ylijohtaja Minna Karhusen aloitteesta hankepari aloitti yhteistyön edellä mainitun kanssa mentorointiohjelman järjestämiseksi romanitaustaisille nuorille aikuisille ja aikuisille. Karhusen otti päävastuun etsiä johtavassa tai asiantuntija-asemassa olevia halukkaita mentoreita, projektipäälliköt taas etsivät romanitaustaiset henkilöt, jotka halusivat itselleen mentorin tueksi opintoihin, työelämäänsä ja niihin hakeutumiseen. Mentoroinnista kasvoi sekä romanien että pääväestön keskuudessa pienimuotoinen hitti ja toiminnan laajentaminen on suunnitteilla. Nyt mentoritoiminnassa on mukana 12 mentori-aktoria.

Hankkeiden loppujulkaisun valmistelu ja loppuseminaarien suunnittelu vei seurantakaudella myös paljon aikaa. Tsetanes naalin ja Nevo tiijan projektipäälliköt kokoustivat lukuisia kertoja viestintäasiantuntijan ja osatoteuttajien kanssa suunnittelemaan näitä kokonaisuuksia. Helsingin

Savoissa järjestetään 5.11. hankkeiden yhteinen loppuseminaari. Lisäksi Tampereen, Mikkelin ja Salon osatoteutukset järjestävät omat alueelliset loppuseminaarinsa syksyllä 2018. Myös työn alla olevat Tuumasta töihin- hankehakemus sekä kansainvälisen romaniyhteistyön hankehakemuksen suunnittelu veivät aikaa. Nykyisten hankkeiden mallinnokset, luodut yhteistyöverkostot ja hyvät käytänteet ovat vahvasti mukana myös tulevissa hankehakemuksissa.

Tsetanes naal-hankkeesta valmistuu yhteensä 20 erilaista hyvien käytänteiden mallinnosta. Niistä seitsemän ehdittiin kevään aikana viimeistellä ja viedä Zoomi-verkoston hyvien käytänteiden materiaalipankki Arjen arkkiin, ja ne julkaistiin myös verkoston väliraportissa. Väliraporttiin on koottu hyviä käytäntöjä, joita on syntynyt ESR-rakennerahastokauden Kestävää kasvua ja työtä 2014-2020 Osuvaa osaamista -toimenpidekokonaisuuden sujuvat siirtymät –osion valtakunnallisissa hankkeissa sekä Zoomi-hankkeen koordinoimassa sujuvat siirtymät -verkoston alueellisissa hankkeissa. Loput Tsetanes naal-hankkeen mallinnokset julkaistaan verkoston materiaalipankissa ja raportissa syksyn 2018 aikana.

Tiedotus ja viestintä

Erityisesti Tsetanes naalin ja Nevo Tiijan yhteinen Facebook-sivu Romanien osallisuus on toiminut erityisen aktiivisesti. Projektipäälliköt, viestintäasiantuntija ja hankkeiden toteuttajat päivittävät sinne ajankohtaista tietoa hankkeiden toiminnasta. Sivuilla jaetaan myös paljon tietoa tulevasta koulutushauista sekä koulutus- ja työmahdollisuuksista ympäri Suomea. Sivuja seuraavat romanit ottavat hyvin aktiivisesti osaa sivuilla tapahtuvaan keskusteluun. Sivulla on tällä hetkellä 1260 seuraajaa. Romanien osallisuus-nettisivuja käyttää arkikokemuksen perusteella erityisesti toimijat, jotka etsivät perus- ja yhteystietoja hankkeen toteuttajista. Myös sähköpostilistat ovat aktiivisessa käytössä tiedottamisessa. Keväällä useat kansallisen kynnyksen ylittäneet uutiset romanien työllisyys- koulutus- ja syrjintätilanteista toivat näkyvyyttä myös Tsetanes naalille. Sillä hankeparin toinen projektipäällikkö Mertsu Ärling kuuluu itse romanivähemmistöön, hän oli myös luonnollisesti enemmän esillä haastatteluissa ym. Diak valitsi Tsetanes naalin edustamaan itseään AMK Kärjet2018- kilpailuun, jossa kilpailtiin Suomen parhaasta AMK-hankkeesta. Videolla esiintyi hankkeen ja Diakin toimintaan monin tavoin osallistunut Anette Lindström, joka kertoi mitä hyötyä hankkeella on hänelle ollut (<https://www.youtube.com/watch?v=HgTVASTzcm4>). Hankeparin aiemmin tuottamat Uskalla! It's Possible- videot ovat nousseet Diakin kaikkien aikojen katsotuimmiksi videoiksi, ja suosituinta niistä on katsottu tähän mennessä 3870 kertaa.

Hankepari järjesti 27.4. Diakin opiskelijoille ja henkilökunnalle vapputanssit, jossa esiteltiin samalla myös hankkeiden toimintaa. Tapahtuma oli varsin suosittu, ja sai aikaan lukuisia yhteydenottoja hankkeista tavalla tai toisella kiinnostuneilta. Vaikuttaa selvältä, että jatkossa hankkeita suunniteltaessa budjetissa täytyy huomioida myös viestintäasiantuntijan osuus, sillä viestinnän pienelläkin panoksella saa jo paljon näkyvyyttä aikaan.

Verkostoyhteistyö

Verkostoituminen eri hankkeiden ja muiden toimijoiden kanssa jatkui vilkkaana. Projektipäällikkö verkostoitui seurantakaudella erityisesti romanikentän toimijoiden kanssa varsin aktiivisesti. Tapaamisia järjestettiin Risen (29.1.), Au Mensan (2.3.), Opin Portilla Pohjois-Pohjanmaan (22.3.) sekä R3-hankkeen (13.4.) kanssa. Lisäksi Tsetanes naal- ja Nevo tiija- hankkeet esittäytyivät Jyväskylän romanien koulutus- ja työllisyysmessuilla (8.3.), Kansallisarkiston Mikä Matka!- tapahtumassa (5.4.) ja Diakin kehittämispäivillä (23.3.). Lisäksi projektipäällikkö osallistui romaniohjaajan koulutuksen suunnittelupalaveriin JHL-talolla 25.1. sekä Opetushallituksen romanien kansallispäivän seminaariin 6.4. Tuumasta töihin –mallinnoksen ja siihen liittyvän tulevan hankehakemuksen suunnittelun myötä järjestettiin yhdessä Nevo Tiijan kanssa useita tapaamisia koulutus- ja viranomaistoimijoiden kanssa Kuopiossa, Savonlinnassa, Mikkelissä ja

pääkaupunkiseudulla. Tapaamisiin osallistui paikallisten ammattikoulujen rehtoreita ja opettajia, ELY:n ja AVI:n henkilökuntaa sekä TEM:in edustaja. Myös Taiken ja Oph:n romanikoulutuksen työryhmän edustajia on tavattu lukuisia kertoja seurantakauden aikana.

Arviointi

Hankkeessa toteutetaan jatkuvaa arviointia ja seurantaa. Arvioinnin pohjaksi on laadittu helppokäyttöinen lomake, jota voidaan hyödyntää eri tilanteissa. Saadut tiedot dokumentoidaan, jotta ne ovat käytettävissä koko hankkeen toiminnan ohjaamiseen sekä hankeraportointiin. Arviointimateriaalia kerätään osatoteuttajilta, osallistujilta sekä ohjausryhmältä.

Seurantajakson ohjausryhmän kokouksessa kerättiin arviointilomakkeet kaikilta osallistujilta, ja tulokset olivat kiitettäviä ja hyviä. Uusi projektipäällikkö sai osatoteuttajien luona vieraillessaan suullista palautetta hankkeen toiminnasta. Palautteen myötä mm. perustettiin suljettu keskustelupalsta hankkeen toimijoille, joka on ollut kohtalaisen aktiivisessa käytössä.

Huomioita

Hankesuunnitelman mukaista neuvontaa ja ohjausta on edelleen annettu paljon suuremmalle joukolle kohderyhmän edustajia kuin seurantalomakkeiden perusteella on mahdollista todentaa. Lomakkeen täyttäneistä suuri osa ei myöskään halua ilmoittaa edustavansa vähemmistöä. Toinen ongelma piilee koulutus- ja työllisyystietojen kirjaamisessa. Vaikuttaa siltä, että osa osallistujista ei syystä tai toisesta merkkää saaneensa vain vähäistä koulutusta tai olevansa työtön, vaikka hanketyöntekijät tuntisivat todellisen tilanteen. Näin ollen lomakkeiden antama tieto ei tähtäkään osin vastaa siihen, millaista tietoa niiden avulla on haluttu kerätä.

Diakin osalta 7. maksatuskauden laskutettavat kustannukset ovat syntyneet hankkeen henkilöstökuluista, ostopalveluista, muista kustannuksista sekä flat rate-kuluista. Laskutettavat kulut sisältyvät hankesuunnitelmassa olevaan budjettiin.

Helsingin Diakonissalaitos/Vamos

Vamoksen osatoteutuksen kokonaiskuva

Tsetanes Naalin Vamoksen osatoteutuksen keskeisinä tavoitteina ovat olleet tavoittaa päihteillä ja rikoksilla oireilevat romaninuoret (erityisesti –miehet) Itä-Helsingin alueelta ja Pääkaupunkiseudun vankiloista ja tukea heidän etenemistään koulutuspoluilla. Lisäksi on haluttu tukea haastavissa elämäntilanteissa olevien romaninuoorten peruskoulun loppuun suorittamista sekä toisen asteen opintoihin siirtymisen nivelvaihetta. Hanketyöskentelyssä on haluttu luoda romaneille soveltuvaa pedagogista ohjauskonseptia, jota voitaisiin valtakunnallisesti levittää.

Kuluneen puolentoista vuoden aikana hanketyöllä (yhdessä Vamoksen tiimillä toteutettujen Nevo tiija ja Vankeusaika mahdollisuutena osatoteutusten kanssa) on onnistettu tavoittamaan arviolta 150 kohderyhmän nuorta, heidän läheisiään ja ammatillista verkostoaan. Vamoksen romanihankkeiden virallinen asiakkuus on aloitettu n. 65:n nuoren kanssa, joista Tsetanes naalin asiakkaita on ollut n. 25. Lisäksi useiden nuorten kanssa on käyty ohjauskeskusteluja ilman varsinaista asiakkuutta. Asiakkaiden perheenjäsenten ja läheisten opintoihin liittyviä asioissa on myös neuvottu. Perusopetuksen loppuun suorittamista on tuettu asiakkailta mm. järjestämällä tet-harjoittelupaikka opintoihin sitoutumista vastaan ja ohjaamalla tuomiotaan suorittavia nuoria aikuisten perusopetukseen pariin. Perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaiheen tukeen on kuulunut mm. kouluhaastatteluihin osallistuminen, kuulumisten kysely ja rinnallakulku. Työskenneltäessä hyvin haastavissa elämäntilanteissa olevien asiakkaiden kanssa (runsa

päihteidenkäyttö, rikoskierteet, asunnottomuus, taloudelliset ja yleiset elämänhallinnalliset ongelmat), on asiakkaan koulutukseen saaminen usein pitkä ja kivikkoinen prosessi, joka on joskus hankala tehdä näkyväksi hanketavoitteiden näkökulmasta.

Valtakunnallisesti toteuttamiskelpoista pedagogista ohjauskonseptia on kehitetty hankkeen alusta lähtien, ja siinä keskeistä on ollut romanitaustaisen ja ei-romanitaustaisen työntekijän luottamuksellinen yhteistyö asiakastyössä. Ohjauskonseptista lisää myöhemmin raportissa.

Hankesuunnitelmassa mainittua pedagogisen osuuskuntatoiminnan mallia ei ole Vamoksen Tsetanes naal- osatoteutuksessa edes pohdittu asiakkaiden erityisen haasteellisten elämäntilanteiden vuoksi.

Kevätkausi 2018

Kevätkaudella -18 Vamoksen Tsetanes naal –osatoteutuksessa on tehty tiiviisti rakenteissa olevaa asiakastyötä sekä panostettu kehittämiskohteiden mallintamiseen. Pysyvinä asiakastyön viikkorakenteina ovat säilyneet Helsingin vankilan viikottaiset yksilötapaamispäivät ja 3-4 viikon välein pidetyt ryhmät nuorten osastolla. Vantaan vankilassa on kevätkaudella käyty aiempaa harvemmin, osin vankilan resurssivajeesta johtuen, osin potentiaalisten asiakkaiden vähyyden vuoksi. Vantaalla on jatkossa sovittu käytävän suunnilleen parin viikon välein, silloin, kun sopivia asiakkaita vankilassa on. Kontulan D-aseman Vamos Locos-kohtaamispaikalla on kevään aikana ollut aiempaa hiljaisempaa ja olemmekin päivystämisen sijaan jalkautuneet varsinkin kevään tultua aiempaa enemmän Ostarin ympäristöön, Itäkeskukseen sekä Kontula-Vesala-Myllypuoro-akselille. Yksilötapaamisia olemme asiakkaille järjestäneet kauden aikana tarpeen mukaan toimistolle, oppilaitoksiin, työkoetilupaikoille, päihdepoliklinikalle, asiakkaan kotiin tai muuhun toiminnan kannalta järkevään paikkaan.

Vamoksen tilat muuttivat vuoden alusta Sörnäisiin, Hämeentie 31:een, mikä on mahdollistanut mm. SDO:n / Vamoksen peruskoulua käyvien asiakkaidemme näppärät tapaamiset samoissa tiloissa.

Tammi-helmikuussa testasimme ryhmämuotoista toimintaa ja vertaistuellisuutta asiakastyössämme Vamoksen uusissa tiloissa., mutta ryhmään syyskauden lopulla lupautuneet nuoret eivät sitoutuneet toimintaan (mm. kiinnijoutumisia, päihteisiin retkahtamisia, motivaation ja elämänhallinnallisten taitojen puutetta), ja jouduimme luopumaan ryhmätoiminnasta ainakin tässä vaiheessa. Yksittäiset ryhmäkokoontumiset esimerkiksi jonkun täsmäteeman ympärillä ovat jatkossakin mahdollisia, mikäli järkevältä tuntuu.

Suomen Romanifoorumin ja Helsingin kaupungin nuorten palveluiden yhteisen Kipinä-toiminnan vakiinnuttua ja Romanifoorumin aloitettua Romaniryhmät Helsingin vankilassa ja avolaitosvankien ryhmät toimitiloissaan Pasilassa, olemme tiivistäneet yhteistyötä SRF:n kanssa ja tehneet työnjakoa mm. siten, että Vamoksessa keskitytään selkeämmin yksilötyöhön. Toisaalta molemminpuoleinen asiakasohjaus ja yhteistyökumppanin markkinointi ovat vahvistuneet.

Keskeytyneen peruskoulun loppuun suorittaminen on ollut yhtenä työn painopisteenä niin vankilassa kuin siviilissäkin olevien asiakkaiden kanssa ja olemmekin olleet kauden aikana järjestelemässä kahdeksan nuoren peruskouluasioita.

Kauden aikana olemme asiakastyön ohella tehneet runsaasti työmme reflektointia ja stilisoineet mallinnoksiamme Romanisensitiivisestä / kulttuurisensitiivisestä parityöstä ja ”Konnat kouluun”-

pedagogisesta ohjauskonseptista. Myös hankkeen loppujulkaisuun tulevan artikkelin kirjoitus on kevätkauden aikana aloitettu.

Uusien työmuotojen kehittäminen ja mallinnus

Uusien, toimivien ja kehittämistyön kohteena olevien työmallien kohdalta jatkotyöstöön olemme valinneet ”Romanisensitiivisen parityön mallin”, jota olemme hyödyntäneet päivittäisessä asiakastyössämme, sekä ”Konnat kouluun” –pedagogisen ohjausmallin, joka on myös pysyvä työmuotomme.

Romanisensitiivisessä parityössä tavoitteena on hyödyntää romanikulttuurin sisältä tulevan työntekijän (mielellään sosiaalialan tai nuorisotyön ammattilainen) kulttuurista osaamista ja suhteita ennen kaikkea asiakaskontaktin luomisessa, mutta myös asiakkaan haastavan elämäntilanteen ymmärtämisessä. Työparina toimii kulttuurin ulkopuolinen ammattilainen, ja tavoitteena on, että asiakastyön edetessä työntekijän kulttuuritaustan merkitys vähenee.

Työnimeltään ”Konnat kouluun”-konsepti puolestaan on pedagoginen ohjausmalli, jossa tuomiotaan suorittavat romanivangit pyritään kiinnittämään opintoihin ja/tai työelämään tähtäävään työskentelyyn jo vankeusaikana heidän erityistarpeensa huomioiden, ja työskentely jatkuu siviilissä asiakkaan tavoitteita tukien. Osa asiakkuuksista on myös alkanut siviilissä, esimerkiksi tuomioiden välille sijoituvassa, hyvin stressavassa välitilassa, jolloin asiakkaan on hyvin vaikea omatoimisesti löytää suuntaa elämälleen. Siviilissä tehtävää työtä vaikeuttavat usein asiakkaiden päihteidenkäyttö ja asumiseen ja taloudenpitoon liittyvät huolet, jolloin kokonaisvaltainen elämänhallinnan kuntoon saattaminen esimerkiksi kuntoutuksen kautta voi olla opiskelua ajankohtaisempaa. Myös vankilassa olevan, opinnoista haaveilevan asiakkaan kohdalla voidaan joutua ohjaamaan muihin palveluihin, ennen kuin täysipäiväisistä opinnoista selviytyminen voisi olla mahdollista.

Kehitettävien työmallien suunnittelussa ja mallinnuksessa on hyödynnetty hankkeen sisäisten tiimipäivien ja päivittäisen työn reflektoinnin lisäksi osatoteutuksen työnohjauskertoja. Työnohjauksessa on myös purettu romanikulttuurin sisäisen avainhenkilön käytön varjopuolia: hyvin haastavissa elämäntilanteissa olevien asiakkaiden tukeminen on erityisen kuluttavaa silloin, kun asiakkaat ovat työntekijälle hyvinkin tuttuja elämän muilta osa-alueilta, ja asiakkaiden kipuilu tunkee työntekijän elämään myös vapaa-ajalla. Vastaavaan kuormitukseen ovat törmänneet myös muissa vähemmistöryhmien kanssa työskentelevissä hankkeissa erityisesti kyseisiä vähemmistöjä edustavat työntekijät. Tätä temaa tullaan työstämään lisää hankkeen edetessä.

Pysyvät toiminnot

Vamos-palveluiden alla toimivat romanihankkeet olivat jo edellisen kalenterivuoden aikana vakiinnuttaneet paikkaansa romanityön kentällä sekä aiempien kausien aikana luoduissa verkostoissa. Tieto hankkeesta on saavuttanut hyvin asiakasryhmät ja verkostot, ja asiakasmäärät ovat kasvaneet sen verran suuriksi, ettei varsinaista lisämarkkinointityötä ole tarvinnut enää tehdä. Tieto hankkeesta kulkee usein asiakkaiden keskuudessa suusta suuhun. Asiakasyhteydenottoja on tullut runsaasti niin suoraan asiakkailta, heidän perheiltään, kuin myös ammatillisilta verkostoiltaankin.

Kauden aikana Vamos-osatoteutuksen rakenteita on hieman asiakkaiden tarpeen mukaan tarkistettu. Perus viikko-ohjelmassamme tiistai ja keskiviikko ovat vankilapäiviä, torstaina jalkaudutaan Itä-Helsinkiin (lähinnä Kontula ja Itäkeskus) ja päivystetään iltapäivällä Vamos Locos kohtaamispaikassa Kontulan D-asemalla. Maanantait ja perjantait tehdään suunnittelu- ja kirjaamistöitä, kokoustetaan, sekä tavataan yksilöasiakkaita ja verkostoja. Tammi-helmikuussa testasimme perjantaisin osin vertaistukeen perustuvaa ryhmämuotoista työskentelymallia, mutta jouduimme siitä asiakkaiden puutteen vuoksi luopumaan.

Kauden tärkeimpinä yhteistyötahoina ovat olleet:

- Vantaan vankila
- Helsingin vankila
- Riihimäen vankila
- Suomenlinnan vankila
- Kontulan – Vesalan verkosto
- Suomen Romanifoorumi
- Muut osatoteuttajat
- SDO / Sovinto
- Krits nuorten toimintakeskus
- Vamoksen peruskoulu, muu Vamos-toiminta
- Idän aikuissosiaalityö
- Ennaltaehkäisevä poliisi
- Helsingin kaupungin lastensuojelu
- Naulakallion hoito- ja kasvatuskodit
- Helsingin kaupungin lastensuojelun jälkihuolto
- Espoon Omnia
- Stadin ammattiopisto
- Helsingin Ohjaamo
- Helsingin Nuorisoasema
- Erilaisten oppijoiden keskus Hero

Hankesuunnitelman mukaiset toimenpiteet, toiminta eri osa-alueilla

Asiakastyö siviilissä

Asiakastyö Itä-Helsingissä on jatkunut kevätkaudella sekä kadulle jalkautumisena, että torstai-iltapäivisin klo 14–16 Kontulan D-aseamalla kohtaamispaikka Vamos Locosin merkeissä. D-aseamalla oli kevätkaudella aiempaa hiljaisempaa, mitä selittävät osin monien asiakkaidemme heikentyneet elämäntilanteet ja osin luultavasti myös Kipinä-toiminnan vakiintuminen. Talvikuukausina myöskään kadulle jalkautuminen ei ole ollut erityisen tuloksekasta, joskin Itäkeskuksessa sisätiloissa tapasimme jonkin verran asiakkaitamme. Huhtikuun alkupuolelta lähtien olemme jalkautuneet laajemmin Mellunmäki-Vesala-Kontula-Myllypuro-Itäkeskus- akselille ja kohdanneet enemmän asiakkaita ”kadulla”, muistutelleet olemassaolostamme ja kertoneet omista palveluistamme ja esimerkiksi Kipinän toiminnasta.

Kauden aikana olemme aikaisempaan tapaan täyttäneet asiakkaiden kanssa koulutushakemuksia, tehneet ansioluetteloita sekä keskustelleet opintoihin ja työelämään tähtäävistä suunnitelmista sekä erityisesti tätä edeltävästä arjen hallinnan saavuttamisesta (liittyen esimerkiksi päihteiden käyttöön ja toimintaan ja palveluihin sitoutumiseen). Opintoihin hakeutumista harkitseville on joskus myös suositeltu tavoitealaan tutustumista esimerkiksi työkokeilun kautta ja työkokeilupaiikkoja haarukoitu.

Kohtaamispaikan lisäksi syksyn aikana on tavattu jonkin verran asiakkaita Kontulan ostarin sekä Itäkeskuksen ympäristössä jalkautumispäivinä. Ulkoa yksittäisiä asiakkaita on kutsuttu kohtaamispaikkaan tarkempaa työskentelyä varten ja ohjeistettu erilaisissa arjen asioissa. Asiakkaita on myös tavattu heidän elämäntilanteidensa ja tarpeidensa mukaisesti joko Vamoksen uusissa tiloissa Hämeentiellä, asiakkaiden verkostoissa, kotikäynneillä, oppilaitoksissa sekä lastensuojelulaitoksissa tai saatettu tarvittaessa esimerkiksi päihdehoitopaikkaan.

Asiakasmäärät Vamos Locos kohtaamispaikassa tammi-huhtikuussa 2018:

- 4.1. - 3 asiakaskäyntiä
- 11.1. - 3 asiakaskäyntiä
- 18.1. – 4 asiakaskäyntiä
- 25.1. – ei asiakkaita
- 1.2. - 1 asiakaskäynti
- 15.2. - 2 asiakaskäyntiä
- 22.2. – 3 asiakaskäyntiä
- 1.3. - 1 asiakaskäynti
- 8.3. – 2 asiakaskäyntiä
- 15.3. – 1 asiakaskäynti
- 5.4. -4 asiakaskäyntiä
- 13.4. – 2 asiakaskäyntiä
- 25.4. – 3 asiakaskäyntiä

Yhteensä: 29 asiakastapaamista D-aseamalla; lisäksi runsaasti tilastoimattomia asiakaskohtaamisia lähiympäristössä.

Yhteistyö pääkaupunkiseudun vankiloiden kanssa

Kauden aikana vankilatyötä on tehty säännöllisesti Helsingin ja Vantaan vankiloiden kanssa. Helsingin vankilassa olemme käyneet keskiviikkoisin. Vantaalla on käyty vankilan vähäisten

tapaamisresurssien ja vähentyneiden potentiaalisten asiakasmäärien vuoksi enää parin viikon välein ja tällöinkin etukäteen sopien. Vantaalla työskentely on ollut yksilötyötä, keskimäärin 2 asiakasta /krt. Vantaan vankilassa työskentelyä on jonkin verran hankaloittanut se, että asiakastapaamisilla mukana täytyy olla vankilan työntekijä.

Helsingin vankilassa on tavattu yksilötapaamisissa vankeja eri osastoilta keskimäärin 3 asiakasta / kerta. Nuorten osastolle on lisäksi vedetty ryhmiä kuusi kertaa. Ryhmissä keskusteltavat aiheet ovat olleet osin ennalta suunniteltuja (vertaistuki, mielekäs tekeminen tuomion jälkeen), osin nousseet ryhmän senhetkistä ajankohtaisista aiheista ja mielialoista; työskentelyotteena on kuitenkin ollut aina tulevaisuustyöskentely. Ryhmissä on ollut sekä romaninuoria, että pääväestöä / muita kulttuureja edustavia vankeja.

Vankilassa olevien asiakkaiden vanhemmuuden tukeminen / isyyden vahvistaminen on ollut yksi merkittävä teema vankityössä. Omien lasten kasvatusta ja hyvinvointia tulevat esiin vankien kanssa käydyissä keskusteluissa kuntoutumista ja muutosta motivoivina seikkoina. Yksi vankilatyön tavoitteista onkin ollut sanojen muuttaminen teoiksi. Asiakkaille on painotettu heidän omaa vastuutaan asioiden hoidossa mm. perhetapaamisten toteutumisen ja perheleireille pääsyn kannalta. Syksyn aikana on joidenkin asiakkaiden osalta jo nähty konkreettisia merkkejä edistymisestä, esimerkiksi sitoutumisena tuomion aikaiseen päihitteettömyyteen. Pidemmän aikavälin tavoitteena on myös *ylisukupolvisen syrjäytymiskiirteen katkaisu* ja seuraavien sukupolvien saaminen vahvemmin mukaan koulunkäyntiin ja työelämään vanhempien elämänhallinnan vahvistuessa. Monet perheelliset vangit myös ymmärtävät, että koulunkäynnin ja koulutuksen tärkeyden markkinointi jälkikasvulle on uskottavampaa, jos itse tekee töitä asian eteen.

Vankila työskentely-ympäristönä on osoittautunut monien asiakkaiden kohdalla hyväksi siinä, että asiakkaat pääosin ovat sovitusti paikalla ja tavoitteellisen työskentelyn edellyttämässä kunnossa. Toisaalta vankeusaikana moni suunnitelma näyttäytyy asiakkaalle hyvänä ja toteuttamiskelpoisena, kunnes siviiliin päästyä törmätään moniin väliin tuleviin tekijöihin ja motivaatio toteuttaa suunnitelmia laantuu. Vapautumishetken ensimmäisten päivien / viikkojen työskentelyn kehittäminen tulee olemaan yksi asia, jota loppuhankkeen aikana pureskellaan lisää.

Kevätkauden 2018 aikana peruskoulun loppuun saattaminen on noussut monen vankeustuomiotaan suorittavan asiakkaamme tavoitteeksi. Selliopiskeluna peruskoulua on Vantaan ja Helsingin vankiloissa suorittanut kolme opiskelijaa ja muutama muu on asiaa vakavasti pohtinut. Selliopiskelu vaatii kuitenkin hyviä opiskelutaitoja, keskittymiskykyä ja omatoimisuutta. Olemme tarjonneet mahdollisuutta pienimuotoiseen tukiopetukseen yksilötapaamisilla, mutta nuoret eivät juuri ole tähän tarttuneet. Samoin olemme tarjonneet Helsingin vankilalle ns. läksyryhmän vetoa selliopiskelijoille, ryhmä ei ole ilmeisesti vankilalogistisista syistä toteutunut. Selliopiskelijat eivät ole jurri opintojaan saaneet eteenpäin, mutta avolaitokseen siirryttyään ja Vamos peruskoulun (SDO:n järjestämä) siirryttyään ovat alkaneet saada suorituksia syntymään.

Tavoitteena opintojen jatkaminen siviilissä

Vankilatyössä asiakkaiden kanssa on keskusteltu erityisesti siitä, mitä siviilissä odottaa. Siitä mihin nuori palaa vapauduttuaan. Suurimmalla osalla on jonkinlainen verkosto/yhteisö johon palata. On perhettä, puoliso, vanhemmat jne, mutta yleensä ei mitään toimintaa, joka edistäisi yksilön osallisuutta yhteiskuntaan – koulutusta/työtä.

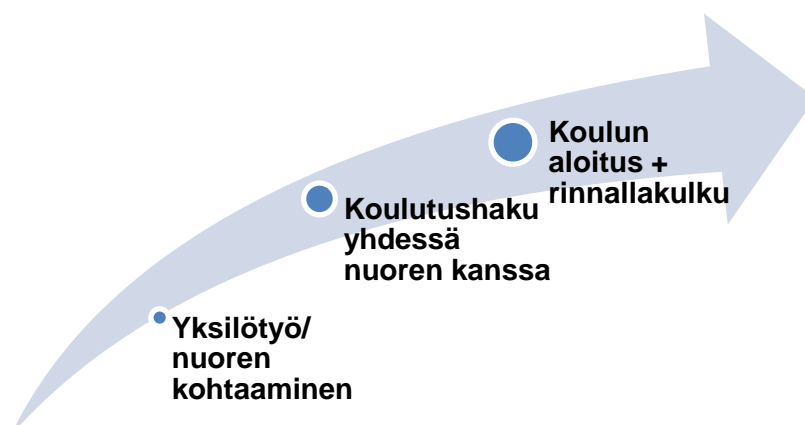
Tsetanes Naal -hankkeena olemme olleet kartoittamassa nuorten koulutustaustoja ja ennen kaikkea motivaatiota kouluttautumiseen. Lähtökohtaisesti jo tapaamisia sopiessamme pyydämme vankilan henkilökuntaa miettimään sellaisia nuoria, jotka voisivat hyötyä hankkeen tarjoamista mahdollisuuksista. Sellaisia, jotka ovat jollain tavalla esittäneet halukkuutta kouluttautumiseen sekä ennen kaikkea muutokseen siviilin koittaessa. Kaksi Vamoksen Tsetanes naal-osatoteutuksen työntekijää totetuttaa samanaikaisesti myös työllistämistavoitteista Nevo Tiija-hanketta sekä Vankeusaika mahdollisuutena –hanketta, joiden tavoitteet ja toiminta limittyvät Tsetanes naalin tavoitteisiin. Näin ollen samalla tapaamisella voidaan edistää saman asiakkaan elämäntilannetta usealta eri kantilta.

Suurella osalla hankkeidemme nuorista on peruskoulu jäänyt kesken 7-8. luokan kohdilla. Meillä HDL/Vamoksen toimintaympäristössä ja verkostoissa on hyvät jatko-ohjautumisväylät peruskoulun loppuun suorittamiseen sekä toisen asteen ammatillisiin opintoihin. Erityisesti olemme tehneet tiivistä yhteistyötä Vamoksen peruskoulustarttin kanssa sekä Suomen Diakoniaopiston Sovinnon kampuksella toimivan peruskoulun kanssa. vamoksen Hämeentielle muuton myötä olemme olleet samoissa tiloissa perusopetusryhmien kanssa (myös Sovinnon ryhmä muutti Hämeentielle maaliskuussa) ja yhteistyö on ollut aiempaa vaivattomampaa.

Viimeisen seurantakauden aikana peruskouluun sekä toisen asteen ammattiopintoihin on ohjattu 6 nuorta. Näistä 5 aloitti peruskoulun ja 1 pääsi toisen asteen koulutukseen (opinnot tosin varsin nopeasti keskeytyivät). Kyseisistä nuorista kolme suoritti opinnot aloittaessaan vankeusrangaistusta.

Hankkeen aikana olemme havainneet, että asiakkaidemme haasteena pääkaupunkiseudulla ei niinkään ole kouluun pääsy, vaan siellä pysyminen, ja tähän on yritetty panostaa. Alla olevan kuvan mukaisesti ohjaamista on pyritty tiivistämään eri tahojen välillä hankkeen mahdollistamin resurssein.

Alla kuva hankkeen toteuttamasta ohjaamisen mallista, jota on erityisesti kehitetty syksyn 2017 aikana.

Yksilötyö:

Nuoren kohtaaminen yksilötapaamisessa vankilassa tai muualla. Työntekijät tapaavat nuoren aina pareittain, jolloin kartoitetaan nuoren tilanne, motivaatio kouluttautumiseen sekä kerrotaan hankkeen tarjoamista mahdollisuuksista. Järjestetään mahdollisesti tutustumisen kiinnostavaan alaan tai oppilaitokseen esim. vierailun tai alaan liittyvän työkokeilun kautta.

Koulutushaku:

Tehdään yhdessä nuoren kanssa/ varmistetaan, että vankilan henkilökunta hakee nuoren kanssa kouluun. Tämän jälkeen pyydetään tietoa kouluhakemuksen teosta, jolloin hankkeen työntekijä on yhteyksissä kouluttavaan tahoon/ opettajaan. Mennään tarvittaessa mukaan kouluhaastatteluun, jossa tuetaan sekä nuorta että opettajaa.

Koulun aloitus + rinnallakulku:

Koulun alkaessa työntekijä pitää sovitusti yhteyttä sekä opettajiin/nuoreen/vankilan henkilökuntaan (omaan ohjaajaan). Rinnallakulku nuoren mukana sekä opettajan tukena. Tarvittaessa voidaan auttaa myös esimerkiksi työharjoittelupaikan haussa (erityisesti Valma-koulutus).

Lukuja kauden ajalta 1.1.2018-30.12.2018

Vankilatyöskentelypäivät

Helsingin vankila:

- 3.1. – vankila perui tapaamiset resurssipulan vuoksi
- 5.1. – ryhmä nuorten osastolla, 9 osallistujaa
- 5.1. - 4 yksilötapaamista
- 10.1. - 3 yksilötapaamista
- 17.1. – 1 yksilötapaaminen
- 22.1. – ryhmä nuorten osastolla, 7 osallistujaa
- 31.1. - 2 yksilötapaamista
- 5.2. - ryhmä nuorten osastolla, 7 osallistujaa
- 12.2. – 2 yksilötapaamista
- 14.2. - 3 yksilötapaamista
- 21.2. - 3 yksilötapaamista
- 26.2. – ryhmä nuorten osastolla, 9 osallistujaa
- 28.2. – 2 yksilötapaamista
- 5.3. – 4 yksilötapaamista
- 7.3. - 2 yksilötapaamista
- 14.3. - 3 yksilötapaamista
- 19.3. - ryhmä nuorten osastolla, 9 osallistujaa
- 28.3. – 4 yksilötapaamista
- 5.4. -4 yksilötapaamista
- 10.4. – ryhmä nuorten osastolla, 7 osallistujaa
- 13.4. – 2 yksilötapaamista
- 25.4. – 3 yksilötapaamista

Helsingin vankilassa yhteensä: 42 yksilötapaamista ja 48 asiakaskohtaamista ryhmissä. ’

Vantaan vankila:

- 2.1. – 2 yksilötapaamista
- 9.1. - 2 yksilötapaamista
- 13.2. – 3 yksilötapaamista
- 20.2. – hukkareissu, ei tavattavia nuoria
- 2.3. - 1 yksilötapaaminen
- 15.3. – 1yksilötapaaminen
- 26.3. – 3 yksilötapaamista
- 17.4. – verkostotapaaminen; 1 nuori ja tämän omainen.

Yhteensä 13 asiakastapaamista.

Yksilötapaamiset toimistolla tai muualla:

Tammikuu: 12 asiakastapaamista, joista 2 kotikäynti.

Helmikuu: 10 asiakastapaamista toimistolla tai muualla.

Maaliskuu: 8 asiakastapaamista, joista 1 kotikäynti.

Huhtikuu: 8 asiakastapaamista, joista 2 kotikäyntiä.

Yksilötyössä toimistolla jne. yhteensä 38 asiakastapaamista.

Vertaistukiryhmän osallistujamäärät:

19.1. – 3 osallistujaa

26.1. – 1 osallistuja

9.2. – 2 osallistujaa

16.2. – 1 osallistuja

Ryhmäkerroilla yhteensä 7 asiakaskohtaamista.

Asiakaskohtaamiset yhteensä ajalla 1.1.–30.4.2018:

Asiakaskohtaamiset: n. 200 kpl

Asiakaspuhelut: n. 300 kpl

Sosiaalinen media + messenger: n. 170 kpl

Nuorten verkostotapaamiset: 10 tapaamista

Muut aktiviteetit tammi-huhtikuu 2018:

- 29.1. Romanihankkeiden yhteistapaaminen, Rise Hakaniemi.
- 29.1. hankkeen esittely Inklusiivisen nuorisotyön päivässä Puhoksen ostoskeskuksessa.
- 30.1. Yhteistyöpalaveri Romano mission kanssa naisten kulmassa malmilla.
- 31.1. Mukana Vamoksen koulutustapahtumassa.
- 7.2 Vaikuttavaa työtä nuorten kanssa –seminaari Tikkurilassa.
- 27.2. Traummat ja kriisit asiakastyössä –koulutus Vamoksessa.
- 19.3. Romaninuorisotyön verkoston kokous Hietaniemenkadulla.
- 21.3. Infopäivä romanivangeille Riihimäen vankilassa.
- 22.3. Yhteistyöpalaveri Kalliolan Vahvasti tukien –toiminnan kanssa.
- 3.4. Ständillä esittelemässä hankkeita Laurean Yre-seminaarissa.
- 6.4. Osallistuminen Kipinän toimintaan.
- 13.4. Yhteistyön virittelyä SDO:n ja Duurin Duunix-hankkeen kanssa.
- 26.4. Helsingin vankilan palvelumessut.

Hankkeen aikataulu

Helsingin Diakonissalaitoksen Vamos -nuorten palveluissa olemme edelleen kehittäneet Romaneille soveltuvaa pedagogista ohjauskonseptia, joka olisi valtakunnallisesti sovellettavissa. Käytännössä tämä kehittämistyö on merkinnyt erilaisten palveluiden ja prosessien kokeilemistä ja luomista kohderyhmän kiinnittämiseksi, opintopolkujen luomiseksi ja osaamisen edistämiseksi sekä sosiaalisen osallisuuden vahvistamiseksi. Kokeilujen tuloksia on kehitetty saadun palautteen mukaan kokoajan enemmän kohderyhmän tarpeiden ja hankkeen tavoitteiden saavuttamiseksi.

Hanketavoitteissa mainitun pedagoginen osuuskuntatoimintamallin kehittäminen on sivuutettu asiakkaiden haasteellisuuden ja erityispiirteiden vuoksi.

Arviointi

Kohderyhmää on tavoitettu laajalti ja heille on kehitetty palveluita, joita on muokattu kokoajan kohderyhmältä ja verkostoilta saadun palautteen mukaisesti. Kehittäminen ja palveluiden luominen on tapahtunut toimintaa kokoajan itsearvioiden ja reflektoiden saatua palautetta kohderyhmältä, verkostoilta ja Helsingin Diakonissalaitoksen toimintojen sisältä.

Laskutettavat kustannukset koostuvat palkkakuluista ja flat rate-kuluista.

Tampereen kaupunki

Onnistuneen syyslukukauden jälkeen oli hyvä aloittaa kevätlukukausi. Työ vakiintui edelleen. Perusasiat ja toimintasuunnitelma pysyivät samoina. Hankkeen kevätlukukausi 2018 aloitettiin 16 nuoren kanssa, joista poikia 12 ja tyttöjä 4. Ammattikoulussa oli kolme, yläasteella viisi ja ala-asteella kahdeksan oppilasta. Uusia hankenuoria tuli lisää kuusi. Yhteistyö sujui nuorten kanssa hyvin ja luottamusta ohjaajien ja oppilaiden välille tuli lisää. Nuoret ovat oppineet itse tulemaan tukiopetukseen ja pyytämään apua läksyjen ym. asioiden hoidossa.

Huomattavaa on tyttöjen kasvava osallistujamäärä, jota osaltaan lisäsi seurantakaudella Tampereen osatoteutukseen palkattu uusi työntekijä Michelle Kasa. Hän tekee enimmäkseen työtä koulujen tyttöjen kanssa, on mukana kirjallisissa töissä ja toteuttaa osaltaan hankkeen toimintasuunnitelmaa kokonaisvaltaisesti. Työparin palkkaaminen on helpottanut hankkeen eteenpäin menemistä sekä lisännyt voimavaroja ja omaa työmotivaatiota. Michellelle järjestettiin työhön viikon perehdyttämisyksikkö. Hän pääsi hyvin sisälle työhön ja hän sai hyvän vastaanoton.

Yhteistyö koulujen kanssa on ollut tiivistä ja rakentavaa. Romanioppilaita on lähes jokaisessa Tampereen koulussa. Joillakin oppilailla oli paljon poissaoloja ja erilaisia vaikeuksia koulunkäynnissä. Opettajat ja rehtorit ottivat yhteyttä ko. kriisitilanteessa, jonka jälkeen oppilaille tehtiin toimintasuunnitelma ja aloitettiin tukityö. Palaverit ja toiminnan suunnittelua oli usein. Jokaisella hanketyössä mukana olevalla oppilaalla on oma toimintasuunnitelma jota päivitetään tilanteen mukaan. Muutamien oppilaiden kohdalla koulunkäynti tuotti vaikeuksia ja heidän kohdalla jouduttiin tekemään erityismenettelyjä. Uusia oppilaita tuli kevään aikana lisää ja joillakin oli merkittäviä määriä poissaoloja. Osalta nuorista puuttuu päättötodistus, heidän kohdalla on tehty omia opetussuunnitelmia ja annettu yksilöopetusta.

Tukioppilaiden määrässä oli kevään aikana vaihtuvuutta, joitakin oppilaita tuli lisää ja jotkut oppilaita muuttivat paikkakunnalta, joko pysyvästi tai satunnaisesti. Huhtikuun 2018 lopussa tukioppilaita oli 23, joista tyttöjä 7 ja poikia 16. Syksyllä 2017 suunniteltu tukihenkilö-ohjaajakoulutuksen suunnittelu on mennyt eteenpäin. Koulutus alkaa elo-syyskuussa 2018. Koulutus on kaikille avoin. Koulutukseen pyritään saamaan mukaan n.10 romania.

Hankenuorille tarkoitettu klubitoiminta jatkaa toimintaansa vuoden loppuun. Yhteisten tapaamisten tarkoitus on vahvistaa oman kulttuurin identiteettiä ja minäkuvaa sekä yhteisöllistä vertaistukea.

Yksilöopetus: Yksilöopetusta annettiin 12 romanioppilaille viidellä eri koululla. Koulut/oppilaat olivat: Peltolampi 2, Vuores 1, Aleksanteri 3, Tesoma 1, Lielähti 5.

Aineopetuksen lisäksi: tehtävien /läksyjen teko, kokeen harjoitukset ja ohjeistus, kasvun tukeminen ja ohjaus.

Yksilöohjaus: Yksilöohjaukseen kuuluu kasvun tukeminen ja ohjaus sekä opetus ja läksyjen, lisätehtävien teko kotona tai muualla sovitussa paikassa. Yksilöohjauksessa keskusteluiden kautta pääsimme purkamaan nuorten asioita sekä motivoimaan heitä suunnittelemaan tulevaisuutta. Lisäksi se oli ongelmien kuuntelua ja positiivisen palautteen antamista sekä työn arviointia.

Osatoteutuksessa on pyritty vastuuttamaan nuoria heidän omasta koulunkäynnistään ja siihen liittyvien asioiden hoidosta. Joidenkin nuorten kohdalla se ei ole onnistunut ja esim. kouluun herääminen tuotti vaikeuksia.

Perhetyö: Työ ei ole ollut pelkästään nuorten kanssa tehtävää työtä, vaan samoin heidän vanhemmat tarvitsivat ohjausta ja neuvontaa lasten koulutuksen tukemiseen. Pidimme myös vanhempien/huoltajien kanssa useita keskustelu- ja suunnitelupalaverit. Huomattavaa oli joidenkin nuorten vanhempien, huoltajien kohdalla se, että tahtoa ja halua heillä oli, mutta joillakin vanhemmilla ei yksinkertaisesti ollut voimavaroja tukea lasten, nuorten koulunkäyntiä.

Media: Kaupunkilehti Tamperelainen teki lehtijutun Tampereella tehtävästä romani- ja meneillään olevasta Tsetanes Naal hanketyöstä. Juttu oli hyvä ja se sai hyvää palautetta. Juttu julkaistiin myös hankkeen omilla sivuilla.

Hanke-esittely: Tampereen sosiaalitoimi kutsui hanketyöntekijän esittelemään meneillään olevaa Tsetanes Naal-hanketta ja samalla toivoivat konsultaatioapua romanien parissa tehtävään sosiaalialan työhön. Hanketyöntekijä kertoi pääpiirteet romanikulttuurista ja toi esille asioita ja neuvoja, jotka auttavat työnteossa mm. mikä on hyvä tapa kohdata romani ja saada heihin kontakti. Mukana oli reilu 20 sosiaali- ja koulutoimen henkilöstöä ja perhetyön ohjaajia. Tilaisuus oli hyvä ja antoisa.

STM:n työntekijä Jyväskylästä kävi tapaamassa ja haastattelemassa hanketyöntekijä Keijo Svartia Tsetanes Naal hankkeen ja TamRoma ry:n toiminnoista. Samalla kävimme keskustelua SOTE:n vaikutusta romaneiden joka päiväiseen elämään.

Yhteenveto toiminnasta

Ajalla 1.1-30.4.2018

- Hankepalaverit Tre: 4 kpl
- Tiimi- ja koulupalaverit Tre: 10 kpl
- Perheneuvottelut/palaverit: 10 kpl
- Hankepalaverit Hki: 6 kpl.
- Hanke-esittely Tre: 3 kpl
- Seminaarit Tre: 1 kpl Yhteistyönä OPH kanssa. Romanikulttuuri ja -kouluseminaari Linnainmaa koulu
- Soitot: (koulu- viranomaisasiat) 89 kpl.
- Soitot: (vanhemmat, nuoret) päivittäin
- Koulutus: 2
- Mediatapaamiset: 2
- Muut hankeasiat/työpajatoiminta: Tsetnaklubi: 3

Hankesuunnitelman toteutus/ -edistys: Peruskouluikäisten romaninuorten koulunkäyntiä tuettiin suunnitelman mukaan. Hankkeen näkyvyyttä edistettiin hanke-esittelyllä ja tiedottamisella. Hankittiin hankkeelle yhteistyökumppaneita sekä verkostoa. Saavutettiin medianäkyvyyttä Tamperelainen-lehdessä.

Nuorten poissaolot koulusta ovat vähentyneet. Yläkoulun nuorille on kerrottu päättötodistuksen tärkeydestä sekä jatkokoulutuksista ja ammatinvalinnoista. Joidenkin nuorten kohdalla koulunkäynti ei onnistuisi ilman vahvaa tukea ja ohjausta.

Huomattavaa oli, että nuoret tiedostavat itse koulunkäynnin merkityksen sekä omat kyvyt ja voimavarat sekä puutteet sekä aikaa vievät raportoinnit ja kirjalliset muut tehtävät. Jakson aikana tavattiin hankkeen tiimoilta reilu 300 henkilöä.

Osatoteutusta on arvioitu seurantakaudella itsearvioinnin, hankenuorten sekä heidän vanhempien suullisen palautteen, hanketyöryhmien palautteiden sekä yhteistyökumppaneiden suullisen palautteen perusteella. Palautteet ovat olleet kiitettäviä.

Osatoteutus on toteutunut hankeaikataulun mukaisesti. Osatoteutuksen kustannukset ovat seurantakaudella koostuneet palkkakustannuksista ja muista kustannuksista.

Suomen Romanifoorumi

Tämä raportti kertoo mitä hankkeen suunnitelmaan mukaisia, Romanifoorumin keskeisiä tehtäviä ja tavoitteita on toteutettu ja mitä on saavutettu tämän seurantajakson aikana yhdessä hankkeen muiden osatoteuttajien kanssa. Kaikessa hankkeeseen liittyvässä toiminnassa on rinnakkain otettu esille ja toteutettu sekä Tsetanes naal- että Nevo tiija -hankkeisiin liittyviä tavoitteita ja sisältöjä. Maksatusjaksolla Romanifoorumi osallistui maaliskuussa Jyväskylän romanien koulutus- ja työllisyysmessuihin sekä ROMPO2 suunnitteluun.

Viestintä

Romanifoorumilla on Facebook-kavereita 996, joista suurin osa on nuoria romaneja. Profiilin kautta tiedotetaan yhdistyksen ja hankkeen toiminnasta, ja käydään keskustelua ajankohtaisista asioista.

Yhteistyötahojen tapaaminen 12

Kohderyhmän puhelin/sähköpostikontaktit 32

Yhteistyötahojen sähköpostikontaktit 25

Viranomaistapaamiset 11

Viranomaisten sähköpostikontaktit 23

Osallistujien tapaaminen ja ohjaus: 102 kertaa.

Facebook videoklipit – katselukerrat

1. Lapsen kymmenen käskyä vanhemmilleen - 2031
2. Kuulumisia teemapäiviltä - 1939
3. Mitä on voimaantuminen? - 1321
4. Mitä kulttuuri on? - 2196
 - Kokemusasiantuntijakoulutus päätösjuhlan videoklipit yhteensä 1922 + 687 katsomiskertaa.
 - Kevään 2018 aikana vierailimme Suomessa asuvien romanien romaneiden kodissa, siihen liittyvää videoklippiä on katsottu 716 kertaa.
 - Teemapäivien videoklipit yhteensä - 1002

Videoista olemme saaneet eri puolilta Suomea hyvää palautetta.

Kokemusasiantuntijakoulutus

Kokemusasiantuntijakoulutuksen (yht. 10 viikonloppua) viimeinen puolikas (5 viikonloppua pe-la) toteutettiin keväällä 2018 yhteistyössä Järvenpään Seurakuntaopiston kanssa. Kokonaisuuden päätteeksi kokemusasiantuntijoita valmistui 14, joista 4 oli naista. Kokemusasiantuntijakoulutukseen liittyi paljon keskustelua ja ohjaamista koulutuksen ja työllistymisen poluista. Koulutuksen päättäneistä viisi miestä hakeutui ammatilliseen koulutukseen. Lisäksi yksi koulutukseen osallistunut mies on nyt Romanifoorumilla töissä, toinen aloittaa yhdistyksessä oppisopimuskoulutuksen.

Verme-koulutus

Romanifoorumi ja Järvenpään Seurakuntaopisto aloittivat seurantakaudella Verme- koulutuksen suunnittelun. Koulutus järjestetään kokemusasiantuntijakoulutuksen käyneille jatkokoulutuksena, ja se alkaa syksyllä 2018. Koulutus kestää 4 viikonloppua (pe-la). Jatkokoulutus syventää ja vie kokemusasiantuntijakoulutuksen sisältöjä vielä enemmän käytännön tasolle. Koulutuksessa keskitytään erityisesti vertaistukeen: miten tukea oman paikkakunnan romaneita menemään elämässä eteenpäin (yksilö, perhe, ohjaus koulutukseen ja työllistyminen). Tällä hetkellä näyttää siltä, että jokainen kokemusasiantuntijakoulutuksen käyneistä on motivoitunut tulemaan mukaan Verme-koulutukseen.

Teemapäivät

Teemapäivien vastaanotto on ollut kauttaaltaan myönteinen projektin alusta alkaen, kuten myös tällä seurantajaksolla. Teemapäivien yksi päätarkoitus on ollut rohkaista ihmisiä uskomaan itseensä ja vaikuttamaan omaan ja ympäristön elämään myönteisesti. Teemapäivien osallistujat ovat ottaneet kopin asioista, joita olemme teemapäivillä yhdessä pohtineet. Vastuuseen on herätty, ei ainoastaan omien sukulaisten ja romanien hyväksi vaan myös paikkakunnan parhaaksi. Tämä on näkynyt ja kuulunut jälkeensä. Monet haluavat kasvaa vanhemmuudessa, ja lasten koulunkäynnin tukeminen ja heidän elämän suunnittelu on tullut tärkeämmäksi. Koulutus ja työllistyminen on nostettu näkyvämmiin puheenaiheeksi.

Teemapäiviä järjestettiin kevään 2018 aikana yhteensä 10 kertaa:

- 31.1. Itä-Helsingin päiväkeskus Hirundossa Bulgarian ja Romanian romaneille. Osallistujia noin 40 hlö.
- 9-11.2 Jyväskylä. Osallistujia yhteensä 97 henkilöä. Päivän aiheita olivat nuorten ja lasten tukeminen koulunkäynnissä, kouluttautumisessa ja työelämässä. Lisäksi tiimityön taidot, yhteiskasvatuksen uudelleen käyttöönotto sekä nuorten ja vanhojen romanien lähentyminen. Monet kuvasivat tilaisuuden osia liveinä Facebookiin.
- 17.2. Tuusula. Osallistujia noin 40 henkilöä. Teemapäivätapahtuma järjestettiin yhdessä Nuorisokeskuksen ja Helsingin etsivän työn kanssa. Kipinässä toteutettu Romanifoorumin toiminta on tehnyt SRF:n työntekijöitä tutummaksi Itä -Helsingin romanien keskuudessa ja se helpotti aiheiden käsittelyä. Mukana tapahtumassa oli myös kokemusasiantuntijakoulutuksen oppilaita, jotka kertoivat omista kokemuksistaan liittyen koulutukseen ja työllistymiseen.
- Lohja 17.3. Saimme erään palautteen Lohjan teemapäivän jälkeen. *”Teemapäivä sai aikaan nuorten ja vanhojen välillä keskustelua kulttuurista, kasvatuksesta, nuorten ja vanhojen keskinäisistä väleistä, kulttuurin kehittämisestä ja ihmiset aktivoituivat perustamaan kaksi kerhoa toisen romaninuorille ja toinen yhteinen kerho vanhemmille romaneille yhdessä nuorten kanssa. Kerhoissa on puhuttu teemapäivän aiheista sekä muistakin”. (35 v romaninainen)*

- 24.3 Jyväskylä. Teemapäivä romanien järjestöyöntekijöille. Osallistujia 31.
- 9.4. Teemapäivä Itä-Helsingin päiväkeskus Hirundossa Bulgarian ja Romanian romaneille Osallistujia noin 20 hlö.
- 13-14.4. Jyväskylä. Teemapäivä eri paikkakuntien romanitoimijoille. Osallistujia noin 60 hlö.
- 19-20.4. Rovaniemi. Ensimmäinen teemapäivä järjestettiin Lapin läänin virkamiehille. Osallistujia 8. Toisena päivänä teemapäivä oli Rovaniemen romaneille, jossa osallistujia oli noin 20 hlö.
- 27.4. Loimaan teemapäivä. Päivän toteutukseen osallistui paikallisia romaneita, pääväestön opiskelijoita, TE-keskuksen virkailija, Novida Ammattiopisto ja lukio ja työvoimakoulutuksen virkailija. He esittelivät eri ammatteja ja monimuotoisia opiskelutapoja. Tilaisuuden jälkeen menimme tilaisuudessa olevien romanien kanssa erikseen kahville ja pohdimme päivässä esitettyjä koulutus- ja työllisyysmahdollisuuksia. Päivässä oli mukana 6 romanian ja 20 pääväestön henkilöä.
- 30.4. Pori. Osallistujia noin 60 romanian.

Yhteistyö Vamoksen ja Risen kanssa

Rikosseuraamuslaitos hallinnoi Vankeusaika mahdollisuutena -hanketta, jossa Vamos on yksi osatoteuttaja. Rise:n ja Vamoksen kanssa suunnittelimme kevään aikana yhteistyötä kolmessa palaverissa ja useiden puhelinsoittojen välityksellä. Yhteistyökuvioihin Risen kanssa liittyi Teemapäivien toteuttaminen romanivangeille eri vankiloissa. Osaan vankilavierailuista liittyy vankilan henkilökunnan tapaaminen ja heidän työnsä tukeminen. Sovimme, että aloitamme Sörnäisten vankilasta. Lisäksi tavoitteena on järjestää Teemapäivät Vantaan ja Riihimäen vankiloissa. Yhteistyökuvioihin Vamoksen ja Risen kanssa liittyi suunnittelu teemapäivävierailuista touko-kesäkuussa Huittisten ja Laukaan vankiloihin..

Toteutimme 10.4 ja 24.4 kaksi teemapäivää Sörnäisten vankilan romanivangeille. Osallistujia oli ensimmäisellä kerralla 15 henkilöä ja toisella 18 henkilöä. Näissä kahdessa tilaisuudessa käsitelimme arvoja ja asenteita sekä tulevaisuuden mahdollisia koulutus- ja työllisyyspolkuja. Lisäksi olemme viettäneet aikaa vankien kanssa keskustellen muun muassa siitä, miten he voisivat käyttää vankeusaikansa hyvin esimerkiksi suorittaen peruskoulun loppuun ja hakeutuisivat vankilan sisällä suoritettavaan ammatilliseen koulutukseen. Vamoksen työntekijöillä Janilla ja Valterilla on hyvä kontakti Sörnäisten romanivankeihin. Käynneillämme ohjaamme ja muistutamme vankeja hyödyntämään mahdollisuuksia, joissa Vamoksen työntekijät voivat auttaa koulutuspolkuja pohdittaessa. Lisäksi rohkaisimme romanivankeja hyödyntämään kaikkea hyvää toimintaa ja palveluja mitä Sörnäisten vankila voi tarjota.

Osallistuimme myös Sörnäisten vankilan messuille. Tapahtumassa oli mukana eri yhdistyksiä sekä romani- ja muita vankeja. Osallistujia tapahtumassa oli yhteensä noin 150 henkilöä.

Romanivankiryhmä SRF:n toimistolla

Romanivankiryhmä on kokoontunut Romanifoorumin toimistolla 3 kertaa ja mukana on ollut keskimäärin 1-3 romanivankia sekä joskus lisäksi heidän omaisiaan.

Vankiryhmän keskustelun aiheet liittyneet jaksamiseen, asenteeseen, arvoihin, miten kohtaan arjen ja mihin suuntaudun, kun vapaudun. Lisäksi kuinka vanki voisi hyödyntää vankeusajan esim.

peruskoulun loppuunsaattamisella ja kouluttautumalla ammattiin esimerkiksi Vamoksen toiminnan puitteissa.

Yksi yhteistyön tavoite Risen ja Vamoksen kanssa on ollut madaltaa romanivankien kynnystä hakeutua ja hyödyntää Vamoksen, Risen ja muiden yhteiskunnan ja vankilan palveluja entistä rohkeammin. Olemme keskustelleet romanivankien kanssa mm. siitä, että emme ole romaneina niin erikoisia, eikä kulttuurimme ole niin outo, etteikö pääväestö voisi ymmärtää ja tukea meitä esimerkiksi koulutuskysymyksissä.

Yhteistyö Helsingin nuorisoasiain keskuksen kanssa

Romanifoorumin kaksi (kokemusasiantuntija-) työntekijää ovat mukana järjestämässä romaneille suunnattuja kerhoja maanantaisin ja perjantaisin toimintakeskus Kipinässä Itäkeskuksessa. Maanantaisin kerhotoiminnassa on mukana myös Kaskon osatoteutuksen työntekijä sekä Nuorisoasiainkeskus, perjantaisin taas Nuorisoasiainkeskus ja Helsingin kaupungin etsivän nuorisotyön työntekijä. Toimintaa toteutetaan kerhotoimintaperiaatteella. Kahden työntekijämme lisäksi Kipinässä vierailee muita SRF:n työntekijöitä, tarkoituksena on tavata ja kuunnella ihmisiä. Tällainen ihmisten tapaaminen vapaa-ajalla, johon liittyy mm. kuulumisten vaihto ja suunnitelmien teko koulutuksen tai työllistymisen suhteen on koettu Kipinässä myönteisiksi. Kaksi Romanifoorumin työntekijää ovat pitäneet lyhyitä teemapäivien aiheisiin liittyviä keskusteluhetkiä romanien kanssa toimintakeskus Kipinässä.

Osallistujat

Yhteydenpito ja kontaktit osallistujien kanssa on fokusoitu kevätkaudella 2018 suppeampaan joukkoon. Näiden osallistujien kanssa on tavattu useammin, ja tapaamisiin on käytetty enemmän aikaa. Osallistujat joihin on pidetty enemmän yhteyttä ovat omien paikkakuntiansa avainhenkilöitä. Lisäksi heihin kuuluu kaksi henkilöä, jotka ovat avaintoimijoita toimintakeskus Kipinässä.

Osallistujien kanssa on lisäksi käyty puhelinkeskusteluja ja useita on tavattu kentällä, SRF:n toimistossa sekä teemapäivillä. Heidän kanssaan vaihdamme kuulumisia, jaamme tietoa koulutus- ja työasioista ja kehotamme seuraamaan Romanifoorumin eri somesivuja. Tarvittaessa on autettu työhakemuksen täyttämässä. Lisäksi ohjaamme romaninuria aktiivisesti omien alueidensa Ohjaamoihin.

Mentorointi

Muutaman osallistujan kanssa tapaamme kahden kun heille tulee tarve siihen. Aiheina koulutuksen, työn ja itsensä kehittämisen merkitys elämän voimavaraistajana, jaksaminen, voimavarojen löytyminen ja niiden hyödyntäminen, oman elämän suunnittelu.

Palaute ja arviointi

Työntekijätiiminä pyrimme säännöllisesti kuuntelemaan kenttää ja arvioimaan omaa ja toistemme tekemistä, jotta voimme riittävän ajoissa tarttua ja vaikuttaa projektin etenemiseen sen suunnitelman mukaisesti. Olemme tavanneet ja keskustelleet useampien kanssa kuin mitä edellä annetut numerot näyttävät. Romanikenttä on laaja. Tapaamme heitä monissa eri paikoissa ja tilanteissa. Olemme kertoneet heille hankkeesta ja esittäneet hankkeenlinjaista tiedottamista ja muuta asiaan liittyviä neuvoja ja ohjeita.

Laskutettavat kustannukset koostuvat palkkakuluista ja flat rate-kuluista.

Seurakuntaopisto

Yksilöohjauksen kehittäminen

Olemme verkostoituneet Espoon Ohjaamon kanssa. Yhteistyö on toteutunut niin, että Seurakuntaopiston hanketyöntekijä päivysti aikaisemmalla maksatuskaudella sovittuina ajankohtina Espoon Ohjaamossa romaninuuria varten. Romanitaustainen työntekijän on ollut tarkoitus auttaa Ohjaamoon tulleita romaninuuria Ohjaamon työntekijöiden tukena. Ohjaamon palaute on ollut, että yhteistyö tässä muodossa jatkuisi myös vuoden 2018 aikana. Olemme yhdessä Ohjaamon henkilökunnan kanssa miettineet toiminnallisempaa yksilöohjausohjausmenetelmää. Ajatuksena oli tuoda Kipinä-malli Espoon alueelle. Kipinä Itäkeskuksessa toimiva matalan kynnyksen romanikerho, jossa myös Tsetanes naal-hanke on mukana.

Suunnitelmana on, että Kipinä-kerhon mahdolliseen toimintaan tulisi mukaan ohjaajan rooliin romanitaustainen nuoriso-ohjaaja ja romanitaustainen perhetyöntekijä ja koulutettu kokemusasiantuntija. Seurakuntaopiston osalta rooli olisi paneutua yksilöohjaukseen sekä opinto- ja työpolkujen kartoittamiseen. Kipinä-kerho kokoontuisi alussa kaksi kertaa kuukaudessa jonka jälkeen kokoontumisia voisi lisätä tai vähentää tarpeen mukaan. Espoon Ohjaamo on antanut alustavan tukensa Kipinä toiminnan suunnittelulle ja toteuttamiselle. Espoo on lupautunut tarjoamaan tilat sekä budjetin tarjoiluja varten. Käytännön suunnittelu on vielä kesken. Mahdollisesti Espoon alueella toimiva romaniyhdistys ottaisi vastuun Kipinä-klubista. Ajatuksena on, että toiminta juurrutettaisiin heti osaksi Espoon kaupungin toimintaa. Espoon Ohjaamon kanssa tehtävä yhteistyö ja Kipinä-mallin jalkauttaminen on edennyt niin, että kunhan saadaan paikalliset romanitoimijat sitoutumaan, voi toiminta alkaa suunnitellussa muodossaan.

Yksilöohjaukseen ja kokemusasiantuntijakoulutukseen liittyen hanketyöntekijä perehtyi ja koulutautui Motivoivaan lähestymistapaan ja -haastattelumalliin.

Verkostoyhteistyö

Tärkeimpiä verkostoyhteistyökumppaneita ovat pääkaupunkiseudun romaninuurisotyön verkosto, johon kuuluu Vantaan, Helsingin ja Espoon nuorisopalvelut sekä Tsetanes Naalin ja Nevo tiijan verkostokumppanit Vamos ja Vantaan TE-palvelut ja Au Mensa.

Romanikulttuurin tuntemusta on lisätty kasvatus- ja ohjausalan sekä sosiaali- ja terveysalan opiskelijoille ja ammattilaisille sekä Evankelisluterilaisen seurakunnan työntekijöille. Näiltä osin n. 40 henkilöä on hankkeen toimenpiteiden parissa lisännyt tietouttaan romanikulttuurista, romanihankkeesta ja siinä toimijoista.

Kokemusasiantuntijuus välineenä koulutusmyönteisyyden lisäämisessä –kehittämisfoorumi, joka voimauttaa ja innostaa kouluttautumaan

Kokemusasiantuntijakoulutus eteni loppuun tällä maksatuskaudella. Kahden päivän koulutusmoduuleita oli viisi. Aloittaneista tammikuussa oli mukana koulutuksessa 14, jotka kaikki valmistuivat. Useat heistä päättivät jatkaa opintojaan esimerkiksi oppisopimuskoulutuksen ja monimuotoisten mammatillisten opintojen parissa. Ohjaajatiimi kokoontui säännöllisesti suunnittelemaan koulutusta.

Ulkopuolisena kouluttajana Seurakuntaopiston kouluttaja/ asiantuntijabudjetista on maksettiin Kristina Svensson (kirjallisuus- ja taideterapeutti) ohjaamaan vielä oman elämäntarinan kirjoittamista. Lisäksi koulutuksen yhtenä moduulina oli MOD-kurssi (Moninaisuus-oivallus-dialogi),

jossa toiminnallisin menetelmin tarkasteltiin omia asenteita, identiteettiä ja maailmankuvaa ihmisoikeuksien näkökulmasta.

Työpaikalla tapahtuvan oppimisen tukeminen - kulttuurisensitiivisyys avaimena

Kokemusasiantuntijakoulutuksen jälkeen, monen siirryttyä suorittamaan ammattitutkintoa, oli järkevää lähteä tutkimaan ja tarjoamaan erityistä tukea työelämään tuoreen reformin tuomiin muutoksiin. Seurakuntaopiston romanitaustainen hanketyöntekijä toimii romanikulttuurin ohjaajaopiskelijoiden kulttuurisensitiivisenä työelämätukena työpaikalla tapahtuvassa oppimisessa. Hanketyöntekijä on mukana alusta asti romaniopiskelijoiden tukena opiskelijavalinnoista aina henkilökohtaisten opintosuunnitelmien tekemiseen (HOKS). Hanketyöntekijä on myös mukana harjoittelujakson työpaikalle mentäessä ja tavoitteista keskusteltaessa. Tavoitteena on tutkia, vahvistaako tällainen malli opiskelijan sitoutumista paremmin työpaikalla tapahtuvaan oppimiseen ja saadaanko työpaikalla tapahtuvaa ohjausta intensiivisemmäksi yhteistoiminnalla romanitaustaisen hanketyöntekijän ja työpaikkaohjaajan kanssa. Parhaimmillaan hanketyöntekijä toimii sparraajana työpaikalla tapahtuvassa oppimisessa ja asennekynnyksen madaltajana niin työpaikan työntekijöiden kuin itse opiskelijankin asenteiden suhteen.

Mallinnustyöskentely

Maksatuskauden aikana Seurakuntaopiston osalta mallinnuksia valmistui neljä. OVA-Roma-kurssi, Ohjaamoyhteistyö, Kokemusasiantuntijakoulutus sekä virtuaalinen palveluohjausmalli.

Mallinuksista Tsetanes naal- ja Nevo tiija- hankkeiden loppujulkaisun artikkelia varten valittiin kokemusasiantuntijakoulutuksen käsittely. Artikkelia on työstetty tällä maksatuskaudella, ja sen hiominen jatkuu vielä seuraavalle seurantakaudelle.

Huomioita

Verkostotyöskentely vahvistaa asiakkaan ohjausta palvelujen ketjuissa ja luo yhtenäisemmän toimijajoukon lisäten kentän luottamusta eri toimijoihin. Yksilöohjauksen keinoja ovat olleet yhä puhelimesta tapahtuva konsultaatio, kotikäynnit sekä oppilaitoksessa tai tapahtumissa tapahtuvat koulutukseen ja työllisyyteen liittyvät ohjauskohtaamiset. Yksilöohjauksissa on tavoitettu hankkeen alusta lyhyemmin ja pitkäkestoisemmin n. 60 pääsääntöisesti romanitaustaista henkilöä.

Kokemusasiantuntijakoulutus on toiminut parhaimmillaan kehittämisfoorumina koulutukseen ja osallisuuteen motivoinnin väylämallille. Kehittämisyhteistyössä toimivat hankkeen osatoteuttajat Seurakuntaopisto sekä Suomen Romanifoorumi ja osallistajat itse.

Kokemusasiantuntijakoulutuksen suunnitteluprosessi työparin kesken on ollut hedelmällinen. Suunnitteluprosessissa tapahtuva dialogi ja vertaismentorointi laajentaa omia näkökulmia ja antaa syvemmän ymmärryksen kulttuurisensitiivisten työtapojen merkityksistä ja ilmiöistä. Kouluttajien dialogi vahvistaa sosiokonstruktivistista lähestymistapaa ja auttaa yhdistämään osallistujille mielekkäällä tavalla isoja teemoja kehityspsykologiasta lastensuojelulakiin osaksi kulttuurista narratiivia. Osallisuus ja yhteinen tarina vahvistuu. Kokemusasiantuntijan tarinasta tulee yksi uratarina, jonka kautta voimaantuminen opintojen ja työelämän pariin vahvistuu.

Hankkeen kokemusasiantuntijakoulutus on tuottanut myös sen, että kasvatus- ja ohjausalan ammattitutkintoon on tällä hetkellä lausuntokierroksella uusi tutkinnon osa: kokemusasiantuntijana ja vertaisohjaajana toimiminen, 20 osp.

Kulttuurisensitiivinen työpaikalla tapahtuvan oppimisen tukeminen on mielenkiintoinen tarkastelun paikka. Tuoko etnisesti samataustainen sillanrakentajatyypinen yhteyshenkilö lisää sitoutumista opintoihin ja etenkin työpaikalla tapahtuvaan oppimisprosessiin? Saako opettajan työparina työskentelevä romanitaustainen työntekijä vuorovaikutuksellaan ja kulttuuritulkkauksellaan aikaan työpaikoilla ja työpajoissa enemmän ammatillisuuden syventymistä, osallisuuden vahvistumista ja rohkeutta opiskelijoille? Lisääkö samaan kulttuuriin kuuluva tukihenkilö turvallisuutta uudessa ympäristössä? Ainakin muiden osatoteuttajien toteuttama ohjaustyöskentely näyttää tuottavan varsin positiivisia vaikutuksia. Tarkastelemme asiaa oman osatoteutuksemme kannalta seuraavien maksatuskausien aikana.

Arviointi

Yksilöohjauksessa ohjattavat ovat olleet tyytyväisiä saamaansa joustavaan tukeen. Yksittäisiä ohjattavia ja konsultaatiopyyntöjä tulee valtakunnallisesti lähinnä opinto-ohjaukseen ja uraohjaukseen liittyen niin nuorten kuin aikuisten romanien osalta.

Kohdennetuille ryhmille tarjotut romanikulttuurista kertovat luennot ja keskustelutilaisuudet oppilaitoksissa lisäävät kiinnostusta aiheeseen, ja ovat olleet erittäin suosittuja. Niitä jatketaan seuraavilla maksatuskausilla.

Kokemusasiantuntijakoulutuksessa palautetta on kerätty joka koulutusmoduulin päätteeksi. Koulutukseen on oltu erittäin tyytyväisiä ja osallistujien mielestä koulutus on konseptina ainutlaatuinen ja tarpeellinen sekä sisältönsä että kulttuurisensitiivisyytensä puolesta. Palautekysely toteutettiin Webropol-kyselyllä ja maksatuskauden loppuun mennessä 9/14 oli vastannut kyselyyn. Palaute oli hyvää tai erittäin hyvää. Koulutukselle toivottiin lisää aikaa.

Maaliskuussa 2018 neljä valmistunutta kokemusasiantuntijaa aloitti romanikulttuurin ohjaajan ammattitutkinnon opiskelun. Lisäksi valmistuneiden kokemusasiantuntijoiden lähipiiristä tai heidän kauttaan opintoihin valittiin kolme. Koulutusmyönteisyys ja motivaation kasvaminen ammatin hankkimista kohtaan näkyi laajemminkin.

Kokemusasiantuntijakoulutuksen aikana neljä osallistujaa verkostoituivat ja perustivat paikallisyhdistyksen omalle alueelleen (Rom-Pirkanmaa Ry). Yhdistyksen tarkoituksena on voimaannuttaa alueen romaneita ja vahvistaa yhteisöllisyyttä. Omatoiminen romanikulttuurin ohjaajan ammattitutkinnon markkinointitempaus oli yksi hieno esimerkki siitä, kuinka koulutuksen merkitys on kasvanut kokemusasiantuntijakoulutuksen käyneiden romanien keskuudessa.

Kokemusasiantuntijakoulutuksen ohjaajien/ kouluttajien oma prosessi koulutusmoduulien välissä on ollut kaikille ohjaajille erittäin tärkeä työnohjauksellinen, osallisuutta ja luottamusta sekä dialogitaitoja vahvistava prosessi.

Kokemusasiantuntijakoulutuksen positiivinen kaiku oli niin hyvä, että valmistuneille järjestetään syksyllä 2018 neljän viikonloppumoduulin pituinen vertaismentorointiohjaajakoulutus. Aikataulu on ohjaajakouluttajien kesken jo sovittu. Haku koulutukseen alkaa toukokuussa 2018.

Lisäksi kokemusasiantuntijakoulutuksen malli on katsottu hyväksi käytännöksi jakaa myös kansainvälisesti. Jatkohanketta hyvien romanityön käytänteiden vaihtamiseksi eri EU-maiden kesken suunnitellaan parhaillaan Diakonia-ammattikorkeakoulun johdolla.

Jatkuvaa itsearviointia käydään niin hanketyöntekijöiden ja oman organisaation rakenteissa kuin muiden osatoteuttajien kanssa.

Hankkeen osatoteutus etenee aikataulussa. Laskutettavat kustannukset koostuvat palkkakuluista, muista kuluista ja flat rate-kuluista.

Salon kaupunki

Toiminta

Maksatuskaudella on toteutettu hankesuunnitelman mukaisia toimenpiteitä seuraavasti: asiakkaiden neuvonta ja ohjaus koulutusasioissa, verkostoyhteistyön jatkaminen sidosryhmien kanssa, hyvien käytänteiden mallintaminen ja juurruttaminen, kaupungin romanityöryhmän työn vahvistaminen ja kehittäminen, paikkakunnan romaniyhdistysten yhteistyön kehittäminen ja Nuotta –hankkeen kanssa 18.1. Salon seudun ammattiopistolla tallennettu Webinaari.

Salon osatoteutus työsti seurantakauden aikana omaa tukiporrasmallia koskevaa artikkeliaan, joka julkaistaan Tsetanes naal- ja Nevo tiija- hankkeiden yhteisessä loppujulkaisussa. Myös osatoteutuksen oman alueellisen loppuseminaarin suunnittelu vei aikaa. Salon osatoteutus sai ensimmäisenä aikaan kohtalaisen viimeistellyn suunnitelman oman loppuseminaarin organisoinnista ja toteutuksesta, ja suunnitelmaa käytettiin toteuttajien yhteistapaamisissa mallina myös muille osatoteuttajille.

Arviointi

Tukiporrasmalli oli arvioitavana OKM:n Osuvaa osaamista -toimenpideohjelman Sujuvat siirtymät – osion Zoomi-koordinaatiohankkeen valtakunnallisessa arvioinnissa. Malli sai pisteitä 31 (paras arviointi 38 pistettä). Vahvuuksina todettiin ”*Tavoittelee hyvällä tavalla aitoa asiakaslähtöisyyttä.*” Ehdotettuina parannuksina mainittiin ”*Tiivis teoriatietopaketti kohderyhmän kulttuurista ja arvoja sekä neuvoja kohtaamiseen. Vahvistetaan digitaalisten ympäristöjen käyttöä varsinaisessa ohjauksessa (ei pelkästään tiedonjakaminen) ja kasvatetaan näin Facebook-yhteisön mahdollisuuksia vertaistuen paikkana.*” Tukiporrasmalli on tallennettuna SAKU ry:n Arjen arkki –menetelmäpankkiin (<http://arjenarkki.fi/menetelmapankki>).

Lisäksi malli on mainittuna Sujuvat siirtymät –väliraportissa kevät 2018. (<http://arjenarkki.fi/tiedotteet/2018/kaytantoja-sujuvien-siirtymien-tukemiseen>).

Hankekoordinaattori on esitellyt hankkeen toimintaa ja tuloksia 17.4. kaupungin tasa-arvotoimikunnan kokouksessa. Hankkeen toiminta koettiin erittäin tärkeäksi ja tulokset vaikuttaviksi. Hankkeen hyvien käytänteiden toivottiin jatkuvan kaupungissa ja todettiin mallin sopivan muidenkin asiakasryhmien kanssa työskentelyyn hyvin.

Maksatuskauden kustannukset koostuvat hankekoordinaattorin palkkakustannuksista. Hanke etenee suunnitellun aikataulun mukaisesti.

Helsingin kaupunki, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala

Työparimalli

Vuosi 2018 alkoi työparimallin jatkotyöstämisellä. Työparitoiminnan tunnetuksi tekeminen koulujen henkilöstölle on osoittautunut luultua haastavammaksi ja aikaa vieväksi. Tavoitteena on ollut, että kouluilta osattaisiin olla yhteydessä heti kun romanioppilaiden kanssa ilmenee haasteita, mutta yhteydenottoja on tullut kevään aikana vain muutamia. Näissä tapauksissa romanioppilaan kanssa haasteita kohdanneet opettajat ovat halunneet konsultoida romanikulttuurin asiantuntijaa, jotta

ongelmatilanteet saataisiin ratkaistua. Romaniperheet eivät kuitenkaan ole halunneet yhteistä tapaamista asioiden käsittelyä varten.

Kohderyhmän tilannekartoitus

Tammikuussa Helsingin peruskoulujen rehtoreille suunnattiin kysely, jonka tarkoituksena oli kartoittaa kohderyhmään kuuluvien oppilaiden nykyiset koulut ja mahdolliset haasteet koulunkäynnissä. Projektikoordinaattorin toteuttaman soittokierroksen perusteella vuotta aiemmin toteutetussa kyselyssä löytyneet romanioppilaiden koulut eivät suurelta osin enää pitäneet paikkaansa. Lukuisista yrityksistä ja kyselyn vastaamisajan pidentämisestä huolimatta vain muutama rehtori vastasi kyselyyn. Myös puhelut rehtoreille paljastivat, etteivät he aina ole edes tietoisia koulussaan olevista romanioppilaista. Kevään aikana projektikoordinaattori onkin todennut hyödyllisemmäksi lähestyä koulukuraattoreita, joilla on ajankohtaista tietoa koulujensa oppilaiden haasteista.

Alkuvuodesta projektikoordinaattori jatkoi vielä käyntejä kahden peruskoulun romanikielen oppitunneilla. Tunneilla käydyt keskustelut kyseessä olevien lasten kanssa kuitenkin osoittivat, ettei heidän koulunkäynnissään ole tällä hetkellä erityisiä haasteita, ja tulevaisuudensuunnitelmatkin ovat jo selvillä. Pelkästään oppituntien avustaminen ei ollut tarkoituksenmukaista, joten toiminnan jatkamiselle ei ollut perusteita.

Romanikielen opetuksen edistäminen

Helsingissä romanikielen oppituntien osallistujamäärät ovat olleet hyvin pieniä. Kevään aikana projektikoordinaattori on levittänyt tietoisuutta opetuksen mahdollisuudesta romaniyhteisölle ja selvittellyt syitä vähäisille osallistujamäärille. Osittain kyse on ollut tietämättömyydestä: vanhemmat eivät ole tienneet, että romanikielen opetusta on mahdollista hakea myös lapsen omalle koululle, jos olemassa olevat tunnit järjestetään liian kaukana. Toisaalta myös tuntien aikatauluttaminen on koettu haastavaksi. Etenkin alakouluikäisten lasten koulupäivien on koettu olevan jo muutenkin tarpeeksi pitkiä, eivätkä he jaksaisi enää sen jälkeen keskittyä opetukseen. Tilanteen selvittelyä ja romanikielen opetuksen edistämistä jatketaan.

Verkostoituminen

Keväällä järjestetyssä Helsingin perusopetuksen, lukion ja ammatillisen koulutuksen opinto-ohjaajien alueellisen yhteistyön seminaarissa projektikoordinaattori ja nuorisopalveluiden työpari kävivät kertomassa romanioppilaiden kanssa tehtävästä työstä ja työparin tarjoamasta avusta. Tavoitteena oli tavoittaa koulun henkilöstö paremmin kuin vain kirjallisella mainonnalla. Opinto-ohjaajilta tuli useita romanioppilaita koskevia kysymyksiä ja muutamien opinto-ohjaajien kanssa on jatkettu yhteistyötä seminaarin jälkeen.

Romaniclub Kipinä

Suuren suosion saavuttaneen romaniklubi Kipinän toimintaa Itäkeskuksessa laajennettiin keväällä kaksipäiväiseksi. Toinen päivä kohdennettiin erityisesti 13-20-vuotiaille romaninuorille ja toteutettiin yhteistyössä Suomen romanifoorumin kanssa. Romanien tiiviiden perhesuhteiden takia toiminnan rajaaminen vain tietyn ikäisille nuorille osoittautui haastavaksi, ja useimmiten paikalla oli myös kohderyhmän ulkopuolisia romaneita. Yhteistyö Romanifoorumin ja kerhotoiminnan kanssa oli kuitenkin toistaiseksi tehokkain tapa tavoittaa romaninuria ja tukea heidän koulunkäyntiään.

Nuorten kanssa on kerhoissa käyty keskustelua koulutukseen ja työelämään liittyvistä teemoista. Iltojen aikana on mietitty omia unelmia ja toiveammatteja sekä niihin vaadittavia koulutuksia, harjoiteltu työhakemuksen tekemistä ja avustettu läksyissä. Myös Stadin ammattiopiston opot kävivät kertomassa nuorille heidän koulutustarjonnastaan ja opiskelun käytännön asioista. Erityisesti vain peruskoulun käyneitä romanivanhempia kiinnosti mahdollisuus vielä jatkaa opintojaan. Romanivanhempien kanssa on myös pohdittu heidän lastensa koulunkäynnin haasteita ja vanhemman roolia koulunkäynnin tukemisessa.

Yhteistyössä nuorisopalveluiden romaniohjaajan kanssa kevään aikana pyrittiin kasaamaan romanityttöjen oma ryhmä, jonka avulla voitaisiin tukea heidän koulunkäyntiään. Lukuisista yrityksistä ja työparin hyvistä verkostoista huolimatta ryhmään ei riittänyt tarpeeksi osallistujia, vaikka aluksi kiinnostusta vaikuttikin olevan.

Monialainen verkosto romanien koulutuksen tukemiseksi

Romaninuorten tavoittamisen haasteeseen on työparimallin lisäksi pyritty vastaamaan perustamalla romanioppilaiden ja –opiskelijoiden koulunkäynnin tuen verkosto. Verkosto koostuu sekä kouluhenkilöstöstä, järjestöjen työntekijöistä että muista romanien parissa työskentelevistä jäsenistä. Romaniyhteisön edustajien ja ruohonjuuritason työtä tekevien työntekijöiden kuuluminen verkostoon on olennaisen tärkeää, jotta tieto romanioppilaiden koulutuspolkujen sujumisesta saavuttaa verkoston, sekä toisaalta myös verkoston työn välittämiseksi kentälle.

Verkosto vastaa hankkeen osatoteutuksen tavoitteeseen romaninuorten koulutuspolkujen sujuvoittamisesta. Tähän pyritään muun muassa kehittämällä romaninuorten vertaistukitoimintaa, tarjoamalla apua käytännön tilanteissa, koordinoimalla romaniasioiden tiedonjakoa koulutusalan ammattilaisille sekä lisäämällä tietoisuutta romaniyhteisön toimista romanien tilanteen parantamiseksi. Romanioppilaiden ja –opiskelijoiden koulunkäynnin tuen verkoston jäsenillä on hyvät yhteydet romanikentän toimijoihin, joiden pakeille apua tarvitsevia koulunkäynnin ammattilaisia voidaan tarvittaessa ohjata.

Verkoston toiminta on järjestetty niin, että se vie mahdollisimman vähän yksittäisen työntekijän resursseja. Näin mukaan saadaan suurempi joukko eri alojen ammattilaisia ja heidän verkostojaan. Muutaman kerran lukukaudessa järjestettävät tapaamiset eivät vie liikaa työaikaa muilta tehtäviltä, mutta tarjoavat oivan mahdollisuuden sujuvoittaa romanioppilaiden koulutuspolkuja. Kun yksittäiseltä työntekijältä vaadittava työpanos on riittävän pieni, toiminnan jatkuminen on varmempaa: verkostoon kuulumista ei koeta liian kuormittavana, eikä se vaadi organisaatiotasolla suuria byrokraattisia muutoksia.

Osatoteutuksen maksatusajan kustannukset ovat muodostuneet hankkeen henkilöstökuluista.

Otavan Opisto

Tiedotus ja viestintä

Osatoteutuksen toiminnasta tiedottamista on jatkettu alkuvuoden aikana sekä valtaväestön että hankkeen kohderyhmän suuntaan. Otavan opiston tarjoamaa tukea on esitelty ja pidetty esillä alueella pidettävissä ohjaus- ja oppimiskahviloissa, joissa kokoontuu paikallisia romaneita. Myös Mikkelin seudun vappujuhlassa osatoteutus oli esillä, ja tapahtuma tavoitti noin 60-70 romanian. Hanketta on myös pidetty esillä Jyväskylässä järjestetyillä romanien koulutus- ja työllisyysmessuilla 8.3. Paikalla oli runsaasti sekä romaneita että valtaväestön edustajia. Otavan Opisto on mukana myös Diakonia-amk:n tulevan hankehakemuksen työstämisessä (Tuumasta töihin –malli). Hankkeen

yhteistyökumppanit, esim. Itä-Suomen AVI, ovat myös pitäneet Otavan opiston työtä esillä ja kertoneet siitä omille yhteistyötahoilleen. Hankkeen toimintoja on pidetty esillä hanketyöntekijän toimesta hänen tiedotuskanaviensa kautta, mm. WhatsApp, Facebook ja paikallinen romaniyhdistys Rom-Mikkeli ry.

Toiminta

Nuorten oppimis- ja ohjauskahvila on vakiinnuttanut paikkansa, ja osallistujia on 10-30 joka kahvilassa. Talven/kevään aikana kahvilassa on ollut yleiskeskustelua koulunkäynnin tärkeydestä, jatko-opinnoista ja siirtymisestä työelämään. Nuoria on myös autettu tekemään kesätyöhakemuksia ja kahviloissa on pidetty kesätyöinfoja. Useat nuoret saivatkin kesätyöpaikan. Aikuisten oppimis- ja ohjauskahvila ei ole ollut yhtä suosittu, ja talven/kevään aikana niitä ei olla enää pidetty. Syksyllä kahviloita koetetaan taas pitää auki, jos niihin saadaan kävijöitä. Tietoisuus verkko-opintojen mahdollisuudesta on levinnyt laajemmallekin, mikä näkyy nimistä päätellen lisääntyneenä romaniopiskelijoiden hakijamääränä nettiperuskouluun ja nettilukioon. Joidenkin romaniopiskelijoiden tiedämme jo saaneenkin Otavan opiston verkko-opintojen kautta peruskoulun päättötodistuksen. Verkko-opiskelumahdollisuuksista käymme pitämässä esittelyjä valtakunnallisesti ja paikallisesti. Myös yksilö-ohjaamiseen verkko-opintojen parissa on mahdollisuus Mikkelin seudulla jos sille tarvetta ilmenee, ja siitä infoamme hankkeen tilaisuuksissa.

Yksilö-ohjaamiseen ei hanketyöntekijällä ole juuri jäänyt aikaa, sillä työaika on ollut 70 prosenttia kokonaistyöajasta. Toukokuusta joulukuuhun hanketyöntekijän työaika nousee 80 prosenttiin, ja suunnitelmassa on lisätä yksilöohjauksen mahdollisuuksia. Hankehenkilö 1, Janne Blomeruksen työaika ja palkka kohdistuvat 100% hankkeelle. Janne on jatkanut hakevan toiminnan mallintamisista vahvalla otteella varsinkin nuorison parissa, mutta myös aikuisille suunnattuihin toimiin yritetään panostaa hieman enemmän kun työaika sen sallii, ja työajan nosto 10% antaa paremman mahdollisuuden myös tähän toimintaan. Hankehenkilö 2, Tuija Salmisen työpanosta on käytetty hankesuunnitteluun, tiedottamiseen ja verkostoitumiseen sekä verkkopedagogiseen ohjaukseen.

Aikataulu

Osahanke on edennyt suunnitelman mukaisessa aikataulussa. Kokonaan toteuttamatta on jäänyt ainoastaan Otavan Akatemia eli työnantajien ja romanien informaali kohtaaminen. Työnantajat ovat nihkeitä saapumaan tällaiseen tilaisuuteen. Otava akatemia mallia ei enää hankkeen aikana koeteta järjestää, koska se vie liikaa aikaa, eikä ole lukuisista yrityksistä huolimatta tuottanut tulosta. Aikuisille suunnatut Ohjaus- ja oppimiskahvilat eivät ole toteutuneet alkukevään aikana. Kahviloita pyritään järjestämään vielä syksyllä.

Arviointi

Hankkeen toiminnoista ja kahviloista saamme jatkuvasti palautetta, ja jatkoa kahvilatoiminnalla on toivottu. Paikallinen yhdistys Rom-Mikkeli ry jatkaa kahvila toimintaa hankkeen päätyttyä. Kahvilatoimintaa on kehitetty suullisten palautteiden mukaan, ja vierailijoita on kutsuttu toiveiden perusteella.

Osatoteutuksen kustannukset ovat muodostuneet hanketyön palkkakustannuksista ja flat rate-kuluista.